

громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» або Державною судовою адміністрацією України». Тобто, сьогодні в Україні офіційно закріплено дві умови для провадження судового процесу в режимі відеоконференції: за допомогою власного технічного засобу та електронного цифрового підпису.

У нових правилах проведення судових засідань визначено, що суд може прийняти рішення про обмеження доступу осіб, які не є учасниками судового процесу, в судові засідання під час карантину, встановленого урядом відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», якщо участь в судовому засіданні становитиме загрозу життю чи здоров'ю особи [5]. У такому випадку варто говорити про обмеження конституційних прав на доступ до інформації а також одного з провідних принципів судочинства в Україні – засади гласності. Проте, це питання потребує окремого дослідження.

Отже, судовий захист прав та свобод людини і громадянина не може бути заборонений, навіть в умовах надзвичайної ситуації, оскільки людина є найвищою соціальною цінністю суспільства і держави. А перелічені вище зміни до законодавства дозволяють реалізовувати право на судовий захист без жодних порушень режиму карантину та самоізоляції. Навпаки, запровадження карантину спричинило потужний розвиток електронного судустрою та діджиталізації процесу захисту прав і свобод. Виникає питання про особливості практичної реалізації та готовності населення до таких змін, однак для аналізу цих аспектів необхідно напрацювати певний досвід.

1. Кравчук В.М. Місце та роль судового захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина у механізмі організаційно-правових гарантій. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153580227.pdf>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 року № 540-IX (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 18. Ст.123.

3. Про доступ до правосуддя в умовах пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Рішення Вищої Ради правосуддя від 26.03.2020 року № 880/0/15-20. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/2412>.

4. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від від 11 березня 2020 р. № 211 (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-п#Text>.

5. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000 року № 1645-III (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 29. Ст. 228.

Грицай Ірина Олегівна

професор кафедри
загальноправових дисциплін,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
наук вищої освіти України

Петриченко Катерина Сергіївна

студентка юридичного факультету

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Українська держава, визнаючи людину, її життя та здоров'я – найвищою соціальною цінністю, забезпечила охорону і захист від усіх форм насильства. Однак, незважаючи на нормативну гарантованість свободи від посягань на життя і здоров'я, честь та гідність, фактичний стан кількості дій, які мають ознаки цього соціально-небезпечного протиправного діяння є критичним. У зв'язку з цим, виникає необхідність у дослідженні сучасного стану протидії насильству, зокрема домашньому, для того, щоб сформулювати ефективні механізми реалізації охорони і захисту населення від зазначеної проблеми.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» домашнім насильством визнаються діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно прожи-

вають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Сьогодні проблема домашнього насильства характеризується високою латентністю, тобто багато постраждалих осіб приховують той факт, що вони стали жертвами таких дій, не звертаються за допомогою до відповідних органів. Поясненням цього може бути два таких фактори: по-перше, постраждала особа переживає почуття страху, по-друге, жертва вважає себе винною, намагається виправдати вчинки людини, яка вчинила насильство над нею, через почуття, або ж свої особисті мотиви. Виходячи з цього, слід відчувати різницю між сваркою і домашнім насильством. Сварка – це суперечка, яка виникає між людьми, що супроводжується взаємними образами, а домашнє насильство, починаючи з 12.01.2019 р. – це злочин, який саме як злочин і має сприйматися в суспільстві.

Як було зазначено вище, домашнє насильство має в собі 4 форми насильства: фізичне, психологічне, сексуальне, економічне.

Фізичне насильство – це форма домашнього насильства, що включає штовхання, побиття, незаконне затримання, ненадання допомоги людині, яка перебуває в небезпечному для життя стані, та смерть. Основними проявами фізичного насильства є синці, сліди від попередніх ран, рубці та примус до вживання алкоголю чи наркотиків. Психологічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, приниження, переслідування. Як було сказано раніше, часто жертва вважає себе винною і навіть намагається захистити свого кривдника. В багатьох випадках це трапляється внаслідок психологічного насильства, через те, що над жертвою не здійснюється саме фізичне насильство, вона спочатку сприймає дії кривдника як нормальну поведінку, вважає, що це просто прояв ревності, або переконує себе, що виною всьому її погана поведінка. Сексуальне насильство – це форма домашнього насильства, що включає будь-які сексуальні дії щодо дорослого без їхньої згоди або проти дитини без їхньої згоди або в присутності дитини, примус до сексуальної діяльності з третьою стороною. Економічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, коштів, заборону працювати, примушування до праці.

Як правило, економічне та психологічне насильство зазвичай є більш прихованим, ніж фізичне та сексуальне, оскільки немає ніяких тілесних ушкоджень та зовнішніх ознак насильства.

Толерантне ставлення суспільства до насильства, відчуття сорому примушує постраждалу особу приховувати скоєні щодо них дії навіть від близьких родичів. Випадки сексуального насильства, особливо в сім'ї, залишаються в зоні цілковитого замовчування [2].

Міністерством соціальної політики наведено статистичні дані: кожна 5 жінка в Україні стикалася з тією чи іншою формою насильства, страждають від цього і чоловіки. Втім, 90% постраждалих від насильства – саме жінки. Протягом 2019 року зафіксовано понад 130 тисяч звернень громадян з приводу домашнього насильства, що на 15 % більше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, з них 88 % - від жінок, 10 % - від чоловіків. Від дітей надійшло 1055 звернень [3]. Насильство має певну низку негативних наслідків на постраждалих, таких як: вбивство, самогубство, психічні розлади, депресії, набуття інвалідності, схильність до алкоголізму чи наркоманії.

На сьогоднішній день допомогти жертві домашнього насильства може будь-яка людина, яка знає номер гарячої лінії з попередження домашнього насильства, контактні номери підрозділів боротьби з домашнім насильством та спеціальні символи, за допомогою яких люди кличуть на допомогу. Наприклад, чорна крапка на долоні – крик допомоги жертв домашнього насильства.

Одним із заходів протидії домашньому насильству, що вживається органами поліції – є терміновий заборонний припис. Терміновий заборонний припис виноситься строком до 10 діб. Це означає, що протягом 10 днів кривдник зобов'язаний залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, йому заборонено контактувати з постраждалою. Слід зазначити, що припис виноситься за заявою постраждалої особи, тому на час розслідування потерпіла може відчувати себе в безпеці.

Отже, домашнє насильство – надзвичайно гостра комплексна проблема, яка потребує негайного вирішення. В Україні від домашнього насильства страждають як жінки, так і чоловіки, що свідчить про необхідність створення комплексу профілактичних заходів для роботи з представниками різного гендеру. До того ж, для ефективної протидії домашньому насильству, необхідно підвищувати рівень правової свідомості та культури населення, а також запровадити нульову толерантність до зазначеної проблеми.

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст.35.

2. Віллс Е., Калашник О. Протидія домашньому насильству. Практичний посібник для поліцейських. С. 7.

3. Статистика домашнього насильства. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/18311.html>